

28.09.2023

Група № 34

Урок № 7

Тема уроку: «Два ліричні герої в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна»: малий Сашко і зрілий митець. Морально-етичні проблеми кіноповісті»

Мета уроку: сприяти формуванню гуманістичного світогляду та духовно-емоційного світу учнів, розвивати зв'язне усне мовлення дітей, уміння висловлювати власну думку та обґрунтовувати її; навички пізнавальної діяльності, критичне мислення та вміння оцінювати культурно-мистецькі явища; вміння працювати в колективі; навички спілкування та толерантне ставлення до думок інших; вміння знаходити й систематизувати інформацію з різних джерел для виконання навчальних завдань; прагнення до літературної освіти, виховання почуття патріотизму, пошани до митців європейського рівня.

Матеріали до уроку:

- 1. Опрацюйте ст. 172-178 у базовому підручнику: Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с**
- 2. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):**

Кіноповість «Зачарована Десна» — один із кращих творів митця. Це «задушевна лірична сповідь, по вінця наповнена любов'ю до рідного краю, до України з її великим і скорботним минулим і її великим радісним майбутнім». У преамбулі до кіноповісті О. Довженко причину її написання пояснює такими чинниками: спогади, викликані «довгою розлукою з землею батьків» і бажання «усвідомити свою природу на ранній досвітній зорі коло самих її первісних джерел». Це сповідь про дитинство і разом з тим глибокі філософські роздуми великого митця. Кіноповість містить у собі мемуарні сторінки, ліричні сповіді, широкі картини сільського життя, побуту, портрети людей праці, чарівні пейзажні малюнки, а також роздуми про народ, його минуле й майбутнє, про мистецтво.

Все це подано у двох планах: через сприйняття головного героя —

сільського хлопчика Сашка і через художньо-філософські роздуми зрілого письменника. Малий Сашко сам по собі уособлює душу письменника. Автор цим образом підсвідомо ніби хотів сказати: подивіться, люди, ось моя душа перед вами, чиста, безгрішна. Про це нам нагадує текст кіноповіді. «Сашко вперше нагрішив: у городі вирвав рядок моркви, бо так хотілося їсти». Прабаба помітила і посилає, за своєю звичкою, на нього прокльони, а тим часом «в малині лежав повержений з небес маленький ангел і плакав без сліз. З безхмарного блакитного неба якимось несподівано упав він на землю і поламав свої тоненькі крила коло моркви. Це був я». Всі грішні в родині, у кожного своя провина. До цього часу «фактично святим був на всю хату один я. І от скінчилась моя святість. Не треба було трогати моркви. Хай би собі росла. А тепер я грішний. Що ж мені буде?»

Скільки почуття вкладає письменник у ці рядки? Йому жаль себе. Багато разів доводилося вже в зрілому віці переживати подібні ситуації, почуття «поверженого з небес маленького ангела», каяття невідомо в чому, невідомо перед ким...

Пізніше Сашко залазить у старий човен і починає мучитися питанням, що такого зробити «для поновлення святості». Підсвідомо автор пропускає в текст ось цей висновок, який надалі цензори викреслюватимуть із усіх видань «Зачарованої Десни»: «Не один мо', нещасливий комуніст, вигнаний з партії, не думав так про своє поновлення, як думав колись я, маленький, у човні лежачи, Що ж його діяти? Як жити в світі?» Це питання постійно мучило Довженка-митця, воно співзвучне тим давнім терзанням маленького дитячого серця. Навіть не усвідомлюючи цього, автор проводить таку паралель: як жити в світі, у якому так багато несправедливості, зла? Відповідь на це він шукав, але не знайшов. А душа його була навстіж відкрита великому гармонійному світові, якого шукав упродовж життя. Довколишня дійсність була така брутальна і жорстока, він так хотів її змінити! Теперішню свою мрію Довженко-митець прагне знайти в далекій реальності свого дитинства.

Малий Сашко живе в чарівному поки що, гармонійно прекрасному, сповненому несподіванок (як історія з левом) і манливих таємниць світу. Він для нього — довкола хати, в городі, де безліч усякої живності, в саду з яблуками, груші.

Світло і чисто у мене на душі, люди, — голосом малого свого двійника промовляє Довженко. Звернемо увагу, як почуввається Сашко, коли потерпає в клуні за свій перший гріх. Він затуляє очі, але йому не стає темно. Навпаки, відкривається небачене видиво — чи сон, чи фантазія. Але в цьому плетиві видінь Сашкових «проскакує» одна авторська фраза, фраза виправдання: «Заплющуючи очі, й по сей день я ще не маю темряви в душі». Ці міркування Сашка про темряву і світло всередині себе «говорять» про ті глибинні переживання автора, про його постійне підсвідоме бажання довести людям чистоту і святість своєї душі. Для Довженка це, зрештою, закономірно: він страждав і внутрішньо каявся в тому, у чому був невинний, але був честолюбним, переживав часом безпідставно.

У «Зачарованій Десні» створено цілий мікрокосмос людського буття, як внутрішнього, так і зовнішнього, матеріального. Той невеликий клаптик землі біля Десни — такий собі земний рай, що його Довженко не бачив більше ніде й ніколи у дорослому своєму житті. Цей рай наповнений живими природними реаліями. Згадаймо, як пахнуть там огірки, що їх беруть із собою на косовицю! І яка музика бринить там, коли клепають косу. Все то часточки того земного раю. Із спогадів викликав їх до себе в гості втомлений, розчарований митець. Одного разу Сашкові, який наслухався розмов дорослих за кашею, так «зробилося тоскно, так жалько, що світ споганіє», поки він виросте, «не буде вже сінокосу тоді, ні риби» — душа митця не хоче бачити світ споганеним і обкраденим.

Недосконалість світу страшенно мучила Довженка. Особливо гостро відчував її під час війни, коли Україна була окупована. «Світе мій убогий!» — вигукне в розпуці Довженко...

А тоді писалася «Зачарована Десна». Але О. Довженко глибоко в душі примушував себе вірити, що настане весняна повінь і знесе весь бруд та намул із душі українського народу. Такий символічний зміст передає картина весняної повені в повісті. Образ води — один із ! прадавніх образів-символів очищення, оновлення. Як зрадів би художник сучасному очищенню і оновленню своєї України!

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.var2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.